

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВП24 Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 016 Спеціальна освіта

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Спеціальна освіта

(назва освітньої програми)

інститут, факультет педагогічний

(назва інституту, факультету,)

Робоча програма Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення
(назва навчальної дисципліни)
 для студентів за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Мова навчання українська

Розробник: Юрчук О.І. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології
(дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Протокол від “ 27 ” серпня 2019 року № 8

Завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

 (проф. І. М. Дичківська)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Протокол від “ 30 ” серпня 2019 року № 2

Голова навчально-методичної комісії педагогічного факультету

 (доц. Н. А. Сяська)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів 4	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Вибіркова		
Модулів – 2	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки:		
Змістових модулів – 3		2-й	2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: практичне завдання		Семестр		
Загальна кількість годин – 120 год.		3-й	3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: 3 семестр – 3 год. самостійної роботи студента – 3 год.		Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
			24 год.	8 год.
			Практичні, семінарські	
	14 год.		4 год.	
	Лабораторні			
	10 год.		-	
	Самостійна робота			
72 год.	108 год.			
Індивідуальні завдання: 12 год.				
Вид контролю: залік				
Передумови для вивчення дисципліни (мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення, анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології)				

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення» є нормативною дисципліною для підготовки освітнього ступеня «бакалавр». Даний курс розкриває найбільш важливі проблеми фізичної реабілітації дітей з вадами мовлення, знання методичних основ здійснення різних видів логопедичного масажу та психотерапевтичних прийомів при мовленнєвих вадах.

Мета курсу: навчити студентів науково обґрунтовано оцінювати нервово-психічні особливості дітей з порушеннями мовленнєвих та сенсорних систем та діагностувати їх; встановлювати первинні, вторинні та подальші ознаки аномального розвитку даної категорії дітей; диференційовано вирішувати питання щодо їх навчання, виховання та корекційно-відновлювального впливу.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує формування у майбутніх фахівців таких програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

- здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти.

Загальна компетентність:

- здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення;
- здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій;
- здатність приймати рішення і діяти відповідно до морально-етичних і правових норм;
- здатність до забезпечення безпеки діяльності.

Спеціальні фахові компетентності:

- здатність до корекційно-розвивальної, реабілітаційної роботи щодо подолання мовленнєвих порушень у дітей;

- здатність до аналізу досягнень сучасної теорії і практики вітчизняної та зарубіжної лікувальної фізичної культури та логопедичної гімнастики як нових дисциплін, виокремлення значення у подальшому розвитку фізичної реабілітації;
- здатність до володіння науково обґрунтованими методами обстеження стану психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими вадами та методикою проведення занять з фізичної реабілітації та логопедичної гімнастики, використовуючи елементи ритмопластики, розвивальної кінезіологічної програми, психогімнастики в системі корекційно-відновлювальної роботи;
- здатність до проведення занять з фізичної реабілітації та логопедичної гімнастики в системі реабілітаційних методик;
- здатність до оперування методами обстеження стану психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими вадами та методикою проведення занять з фізичної реабілітації та логопедичного масажу;
- здатність до використання прийомів, принципів та засобів роботи з проведення вправ логопедичної гімнастики та лікувальної фізичної культури, застосування їх в системі реабілітаційних методик;
- здатність до самостійної роботи студентів щодо закріплення та розширення наукових знань з дисципліни за науково-методичними джерелами.

3. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні питання, пов'язані з будовою та функцією мовнорухового апарату;
- форми та методи проведення занять з фізичної реабілітації та логопедичної гімнастики,
- особливості розвитку моторики у дітей;
- прийоми, принципи та засоби роботи з проведення вправ логопедичної гімнастики та лікувальної фізичної культури, вмінням використовувати їх в системі реабілітаційних методик.

вміти:

- використовувати професійні знання, уміння й навички у роботі з дітьми із порушеннями слухової, зорової та мовленнєвої систем та їх батьками;
- своєчасно виявляти відхилення у психофізичному розвитку дитини;
- враховувати виявлені порушення для корекції процесів розвитку і соціалізації дитини;
- проводити діагностику рівня моторного розвитку осіб з мовленнєвою патологією;
- здійснювати розвиток, корекцію або відновлювання рухової функції в осіб з мовленнєвою патологією;
- методично правильно будувати заняття з логопедичної гімнастики з логопатами різних вікових груп.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ КУРСУ «ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ВАДАМИ МОВЛЕННЯ»

Тема 1. Фізична реабілітація. Загальні положення

Реабілітація дітей з порушенням мовлення. Взаємодія спеціалістів при корекції мовлення в умовах дошкільного закладу. Принципи використання фізичних факторів в комплексній логопедичній роботі. Анатомо-фізіологічні особливості дитячого організму, що зумовлюють своєрідність використання методів фізичної реабілітації. Хромотерапія. Ароматерапія. Фітотерапія. Літотерапія. Фармакотерапія. Музикотерапія. Казкотерапія. Лялькотерапія. Рефлексотерапія. Індуктотерапія. Електрофорез. Локальна гіпотермія. Теплолікування. Електроанестезія. Водолікування. Електросон. Магнітопунктура.

Тема 2. Логопедичний масаж. Методика проведення логопедичного масажу

Масаж і його вплив на організм. Сутність і механізм дії масажу. Логопедичний масаж і обґрунтування його застосування як одного з методів корекційно-педагогічного впливу при ряді важких мовленнєвих порушень.

Фізіологічне обґрунтування його застосування і механізм впливу логопедичного масажу. Мета і завдання логопедичного масажу.

Основні пози дитини в процесі логопедичного масажу. Час проведення масажу в структурі логопедичних занять. Дозування і тривалість масажу. Показання і протипоказання до використання масажу в логопедичній практиці. Використання прийомів класичного масажу як найбільш адекватного способу впливу на м'язи артикуляційного апарату. Основні прийоми класичного масажу: погладжування, розтирання, розминання, вібрація, поколючування, щільне натискання. Комплексне використання прийомів масажу.

Тема 3. Комплекс масажних рухів, спрямованих на розслаблення та зміцнення м'язів артикуляційної мускулатури

Загальні рекомендації до проведення розслаблюючого масажу. Техніка масажних рухів, спрямованих на розслаблення м'язів шиї і плечового пояса, лицьової мускулатури, жувальних і мимічних м'язів, м'язів губ, язика. Додаткові методи впливу. Прийоми пасивної і пасивно-активної гімнастики. Загальні рекомендації з проведення зміцнювального масажу. Техніка масажних рухів, спрямованих на активізацію м'язів обличчя, жувальних м'язів, м'язів губ, язика, м'якого піднебіння, шиї і плечового пояса. Масаж слизуватої оболонки порожнини рота, ясен, твердого піднебіння. Додаткові методи впливу. Прийоми самомасажу.

Тема 4. Види масажу

Крапковий масаж. Масаж біологічно активних крапок як один з методів рефлекторного впливу. Функціональний зв'язок біологічно активних крапок з м'язами артикуляційного апарату. Визначення місця розташування біологічно активних крапок, використовуваних у логопедичному масажі, їхня характеристика. Основні прийоми крапкового масажу: погладжування, розминання, захоплювання, вібрація. Комплексне використання прийомів крапкового масажу. Диференційоване використання прийомів крапкового масажу.

Масаж рефлексогенних зон. Основні засади методики масажу рефлексогенних зон. Масаж кистей та стоп: розташування рефлексогенних зон, масаж кистей рук, плантарний масаж. Аурикулярний масаж. Масаж волосистої частини голови. Масаж професора Ф.Р.Аугліна. Краніопунктура (скальптерapia).

Самомасаж. Використання прийомів самомасажу в структурі групових логопедичних занять. Сполучення прийомів самомасажу й артикуляційної гімнастики при корекції порушень звуковимови. Використання прийомів самомасажу при проведенні різних режимних моментів в умовах дошкільного закладу.

Зондовий масаж. Корекція тонкої моторики руки. М'язи передпліччя. Методика масажу. Масажні зонди. Масаж м'язів передпліччя руками. Масаж м'язів передпліччя зондами. Корекція звуковимови. Обстеження артикуляційного апарату: обстеження жувально-артикуляційних м'язів, миміко-артикуляційних м'язів, м'язів язика, губ, щік, м'якого піднебіння. Методика зондового масажу: масажні зонди, масаж м'язів язика руками, масаж м'язів язика зондами № 1-8; масаж м'язів, які забезпечують верхній підйом язика, масаж м'язів бокової поверхні язика, масаж м'язів вилиць, масаж щічних м'язів; масаж м'язів, що оточують ротову порожнину; масаж м'якого піднебіння.

Тема 5. Логопедична гімнастика

Значення диференційованої артикуляційної гімнастики в корекційно-логопедичній роботі. Методичні вказівки до проведення логопедичної гімнастики. Вправи логопедичної гімнастики: вправи для м'язів плечового поясу; вправи для м'язів шиї; гімнастика жувально-артикуляційних м'язів; гімнастика миміко-артикуляційних м'язів; вправи для стимуляції рухів нижньої щелепи; гімнастика м'язів глотки; вправи для активізації м'язів м'якого піднебіння; вправи для язика; гімнастика губ та щік; комплекс вправ для утворення артикуляційних укладів звуків с, с', з, з', ц; комплекс вправ для утворення артикуляційних укладів звуків ш, ж, ч, щ; комплекс вправ для утворення артикуляційних укладів звуків л, л'; комплекс вправ для утворення артикуляційних укладів звуків р, р'; гімнастика язика при риолалії.

Тема 6. Дихальна гімнастика. Міогімнастика

Лікувальний вплив дихальної гімнастики О.М.Стрельнікової. Методика дихальної гімнастики: час та місце проведення занять, принципи дихання, послідовність та кількість вправ, фізкультхвилинки, особливості виконання вправ. Вправи основного комплексу. Вправи допоміжного комплексу.

Міогімнастика - спеціальна гімнастика за допомогою якої відновлюються функції м'язів і попереджається розвиток аномалій прикусу. Вправи при порушенні осанки (для тренування м'язів шиї і хребта). Дихальна гімнастика грудної клітини. Вправи для тренування правильного способу дихання. Вправи для тренування кругових м'язів рота. Вправи для м'язів язика (після пластики вуздечки язика). Вправи для виправлення інфантильного ковтання. Вправи для виправлення піднебінного положення верхніх фронтальних зубів. Комплекс коригуючої гімнастики при прогенії. Комплекс коригуючої гімнастики при аномалії положення зубів внаслідок недорозвитку зубних дужок. Вправи для нормалізації ковтання. Комплекс коригуючої гімнастики при глибокому прикусі. Комплекс коригуючої гімнастики при відкритому прикусі. Вправи для нормалізації функції язика (для передньої частини, середньої та задньої). Масаж губ.

В СПЕЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Тема 1. Методи та засоби артпедагогіки

Спрямованість методів артпедагогіки на формування основ художньої культури дитини й організацію роботи з дітьми, що корекційно-компенсує і корекційно-розвиває в процесі різноманітної художньої діяльності.

Особливості добору і композиції методів навчання і виховання в артпедагогіці. Класифікація методів артпедагогіки. Методи навчання. Методи виховання. Використання методів артпедагогіки в роботі з дітьми з різними порушеннями в розвитку з урахуванням опори на їхні збережені можливості і наявність відповідних порушених функцій.

Художній розвиток дітей із проблемами як складова частина освітнього процесу. Музика, образотворча діяльність, література, театр як засоби виховання й освіти дітей із проблемами. Формування основ художньої культури дітей із проблемами як одна з задач артпедагогіки. Зміст художнього розвитку особистості дитини з обмеженими можливостями. Етапність «входження» у художню культуру дитини з проблемами. Особливості кожного етапу, обумовлені специфікою порушення в розвитку. Психолого-педагогічні підходи до формування основ художньої культури дітей з обмеженими можливостями на різних вікових етапах.

Тема 2. Форми організації художньої діяльності дітей із проблемами в спеціальній освітній установі

Розходження форм організації художньої діяльності в спеціальних дошкільних і шкільних освітніх установах. Заняття як основна форма навчання дошкільників із проблемами різним видам мистецтва (музичного, образотворчого, художнього слова, театрального). Специфіка занять з дошкільниками в різні вікові періоди. Варіативність занять (індивідуальні, фронтальні, підгрупові). Організація художньої діяльності дошкільників поза заняттями. Зміст різних видів художньої діяльності поза заняттями: музичної, художньо-мовний, образотворчий, художнього ручної праці. Культурно-досугова діяльність — одна з форм організації художньої діяльності в дитячому саду, її компоненти. Урок як ведуча форма навчання різним видам мистецтва (музиці, образотворчому мистецтву, літературі, художньо-ручній праці) у спеціальній школі. Позакласна художня діяльність у школі, її напрямку (вокально-хорове; театральне, танцювальне, образотворче).

Тема 3. Арттерапія в системі психокорекційної допомоги дітям із проблемами в розвитку

Психокорекція в дефектології. Взаємозв'язок психокорекції з психотерапією. Основні принципи психокорекційної роботи з дітьми з проблемами в розвитку. Арттерапія в системі психокорекційних методик. Механізм і сутність впливу мистецтва на дитину з проблемами. Організаційні форми арттерапії. Діагностичні підходи до визначення відхилень у розвитку особистості дітей і можливість корекції порушень засобами мистецтва.

Тема 4. Арттерапевтичні методики в спеціальних освітніх установах

Місце арттерапевтичних методик у корекційній роботі з дітьми в спеціальній освітній установі. Види арттерапії, використовувані в роботі з дошкільниками і школярами з проблемами (музикотерапія, ізотерапія, кінезітерапія, імаготерапія, сказкотерапія). Вибір арттерапевтичних методик у залежності від характеру відхилення в розвитку і віку дитини. Психолого-педагогічні аспекти використання різних видів мистецтва в корекційній роботі з дошкільниками і школярами. Роль психолога в застосуванні арттерапевтичних методик у роботі з дітьми з проблемами в різні вікові періоди.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. ПСИХОТЕРАПІЯ ПРИ МОВЛЕННСВИХ ВАДАХ

Тема 1. Психотерапія: медичний і психологічний підходи

Визначення поняття "психотерапія". Різниця між медичною та психологічною психотерапією. Людина як суб'єкт та об'єкт соціально-психологічної взаємодії.

Модель психологічної проблеми. Модель фрустрації. Типи неконструктивної поведінки. Рівні психологічних проблем.

Тема 2. Характеристика методів психотерапії

Психологічне консультування: Патогенетична психотерапія. Логотерапія. Психологія самореалізації. Позитивна психотерапія. Когнітивно-аналітична терапія Д.Келлі. Раціонально-емотивна психотерапія. Когнітивна терапія. Реальністна терапія. Психотерапія «здоровим глуздом». Раціональна психотерапія. Психокорекція: Самонавіювання. Поведінкова (бихевіоральна) терапія. Нейролінгвістичне програмування. Психодрама. Трансактний аналіз. Психотерапія: Сугестії. Психоаналітична (класичний психоаналіз, психосинтез) психотерапія. Феноменологічно-гуманістична (гештальттерапія) психотерапія.

Психотерапевтичні методи лікування, які застосовуються у дитячому та підлітковому віці.

Особливості діагностичного інтерв'ю у дитячому та підлітковому віці. Когнітивно-поведінкова психотерапія у дитячому та підлітковому віці. Основні методи ігрової психотерапії у дитячому віці. Групова психотерапія у дітей та підлітків. Непрямі методи гіпнозугестії та "направленої уяви", які застосовуються у дитячому та підлітковому віці.

Тема 3. Психотерапія та психокорекція в системі комплексної реабілітації дітей та підлітків з порушеннями розвитку

Психотерапія та психокорекція в системі комплексної реабілітації дітей та підлітків з порушеннями розвитку. Застосування методів психотерапії в логопедії. Можливості використання психотерапії в корекційній педагогіці. Використання психотерапії та психокорекції в сурдології. Психотерапевтична корекція мовлення і особливостей особистості хворих логоневрозами. Особливості застосування психотерапії при окремих формах психічних та поведінкових розладах у дітей та підлітків.

Психотерапія при різних порушеннях розвитку у дітей дошкільного віку: гіперкінетичних розладах, дитячому аутизмі. Психотерапія в системі комплексної медичної реабілітації дітей та підлітків, які страждають хронічними соматичними захворюваннями. Групова психотерапія підлітків з реакціями на тяжкий стрес та розладами адаптації.

Тема 4. Психотерапевтична корекція мовлення і особливостей особистості у дітей з логоневрозами.

Прийоми: Авторитарне навчання, Гіпнозугестія, Дихальна гімнастика, Тренування мовлення, Релаксація спілкування, Сполучене читання, Релаксація вокальна, Групове мовленнєве тренування, Ситуаційне лідерство, Бесіда з батьками, ЕВТ (тренінг спокою), Вольовий тренінг, Тренінг спілкування (сюжети уявлень сприятливих ситуацій), Тренінг спілкування (сюжетні уявлення фруструючих ситуацій).

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	усього	денна форма					усього	Заочна форма				
		у тому числі						у тому числі				
1	2	л	п	лаб	інд	с.р.	8	л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Загальні питання курсу «Фізична реабілітація осіб з вадами мовлення»												
Тема 1. Фізична реабілітація. Загальні положення.	10	2	2			6	8	1	1			6
Тема 2. Логопедичний масаж. Методика проведення логопедичного масажу.	10	2		2		6	7	1	1			5
Тема 3. Комплекс масажних рухів, спрямованих на розслаблення та зміцнення м'язів артикуляційної мускулатури.	10	2	2			6	8	1				7
Тема 4. Види масажу.	7	2				5	6	1				5
Тема 5. Логопедичний гімнастика.	10	2	2			6	5					5
Тема 6. Дихальна гімнастика. Міогімнастика.	10	2	2			6	6					6
Разом за змістовим модулем 1	57	12	8	2		35	41	4	2			35
Змістовий модуль 2. Артпедагогіка та арттерапія в спеціальній освіті												
Тема 1. Методи та засоби артпедагогіки.	8	2	2			4	13	1	2			10
Тема 2. Форми організації художньої діяльності дітей із проблемами в спеціальній освітній установі.	10	2		2		6	10					10

Тема 3. Арттерапія в системі психокорекційної допомоги дітям із проблемами в розвитку.	10		2	2		6	10					10
Тема 4. Арттерапевтичні методики в спеціальних освітніх установах.	8	2				6	12	1				11
Разом за змістовним модулем 2	36	6	4	4		22	45	2	2			41
Змістовний модуль 3. Психотерапія при мовленнєвих вадах												
Тема 1. Психотерапія: медичний і психологічний підходи.	8	2		2		4	9	1				8
Тема 2. Характеристика методів психотерапії.	8	2				6	8					8
Тема 3. Психотерапія та психокорекція в системі комплексної реабілітації дітей та підлітків з порушеннями розвитку.	10	2	2			6	8	1				7
Тема 4. Психотерапевтична корекція мовлення і особливостей особистості у дітей з логоневрозами.	7			2		5	9					9
Разом за змістовним модулем 3	33	6	2	4		21	34	2				32
Усього годин	120	24	14	10		72	120	8	4			108
Модуль 2												
ІНДЗ	12				12							
Усього годин	12				12							

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методи та засоби артпедагогіки. Форми організації художньої діяльності	2
2.	Психотерапія і психокорекція в системі комплексної реабілітації дітей з порушенням розвитку, логоневрозами	2

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Визначення поняття «фізична реабілітація». Види, періоди і етапи реабілітації	2
2.	Значення диференційованої артикуляційної гімнастики в корекційно-логопедичній роботі.	2
3.	Сутність і поняття логопедичної гімнастики	2
4.	Види масажу в логопедичній практиці	2
5.	Застосування методів психотерапії в логопедії.	2

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Техніка масажних рухів, спрямованих на розслаблення м'язів шиї і плечового пояса, лицьової мускулатури, жувальних і м'язів губ, язика.	2
2.	Техніка крапкового масажу.	2
3.	Використання прийомів класичного масажу як найбільш адекватного способу впливу на м'язи артикуляційного апарату	2

4.	Техніка зондового масажу	2
5.	Вправи при порушенні осанки (для тренування м'язів шиї і хребта). Дихальна гімнастика грудної клітини.	2

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми (завдання)	Кількість годин
1.	Визначіть об'єкт, предмет, мету і задачі логопедичної гімнастики. Перерахуйте показання до застосування масажу в логопедичній практиці.	3
2.	Користуючись літературою, дайте визначення термінам: рух, рухові вміння, артикуляційна гімнастика, дихальна гімнастика, логопедична гімнастика, артикуляційна моторики.	3
3.	Поясніть зв'язок логопедичної гімнастики з науками біологічного і гуманітарного циклів.	3
4.	Підберіть комплекс гімнастичних вправ, які використовуються в лікувально-фізичній культурі.	3
5.	Охарактеризувати стан особистісних особливостей, що ускладнюють соціальну адаптацію дітей.	3
6.	Наведіть приклади обстеження рухових можливостей та стану артикуляційного апарату у дітей з мовленнєвою патологією з використанням одного із методів логопедичної гімнастики.	4
7.	Визначіть і запишіть у зошит тему, мету і хід заняття по обстеженню координації рухів у дітей з мовленнєвими вадами. Законспекуйте методи реабілітації та лікування дітей з дитячим церебральним паралічем. Підберіть вправи логопедичної гімнастики, рухливі ігри, що використовуються на логопедичних заняттях з дітьми із дитячим церебральним паралічем.	5
8.	Підберіть вправи, які використовуються для обстеження м'язів обличчя.	3
9.	Визначіть і запишіть у зошит групи дітей з мовленнєвими порушеннями, в яких відмічається порушення моторики.	2
10.	Проаналізуйте використання різних методів логопедичної гімнастики під час проведення обстеження стану психомоторики.	2
11.	Назвіть та охарактеризуйте форми лікувальної фізичної культури: ранкова гігієнічна гімнастика; лікувальна гімнастика; лікувальна ходьба; теренкур, гідрокінезотерапія; самостійні (індивідуальні) заняття; спортивні ігри та вправи.	4
12.	Проаналізувати застосування методів і прийомів логоритміки.	3
13.	Поясніть зв'язок між розвитком дрібної моторики і рівнем мовленнєвого розвитку.	2
14.	Визначіть рівні побудови і етапи виконання простих рухів. Дайте визначення терміну «сколіоз». Складіть тестову карту для виявлення порушень постави.	3
15.	Дайте характеристику психомоторному розвитку дитини з порушенням мовлення.	2
16.	Запишіть у вигляді таблиці методи логопедичної гімнастики: наочні, словесні, практичні.	3
17.	Підберіть комплекс вправ логопедичної гімнастики, які використовуються для розвитку голосу та артикуляції.	3
18.	Поясніть зв'язок логопедичної гімнастики з логопедичними заняттями.	2
19.	Підберіть комплекс вправ пальчикової гімнастики, артикуляційних вправ, вправ для розвитку дихання в підготовчій період корекції порушення мовлення.	4
20.	Підберіть комплекс вправ логопедичної гімнастики, які регулюють м'язовий тонус, активізують увагу; мовленнєві вправи без музичного супроводу; вправи на розвиток творчої ініціативи.	4
21.	Назвіть, які області сенсорної сфери обстежуються у дітей з мовленнєвими вадами? Зробіть висновки та дати рекомендації для фізичної реабілітації та логопедичної	4

	гімнастики з метою корекції порушень функціонального стану мовленнєвої, дихальної та м'язової систем.	
22.	Підберіть комплекс вправ логопедичної гімнастики, які використовуються для розвитку дихання.	2
23.	Корекція психомоторики дітей у процесі музично-ритмічної діяльності на логопедичних заняттях. Підберіть вправи для корекції психомоторики.	3
24.	Перерахуйте всі види ігрової діяльності, які використовують на логопедичних заняттях.	2
	Разом	72

10. Індивідуальні завдання

- Охарактеризуйте медико-біологічні та соціальні причини відхилень в розвитку особистості. Складіть опорний конспект з теми «Система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації (СІНР)».
- Підготовка презентації в електронному вигляді теми з курсу (за вибором).
- Порівняти функціональний стан основних систем організму дітей спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів.
- Опишіть механізм лікувальної дії фізичних вправ: тонізуюча дія фізичних вправ; трофічна дія; формування компенсації; нормалізація функцій.
- Підготуйте реферативне повідомлення на тему: «Рання діагностика розладів психічного здоров'я та вплив корекційних заходів на дитину в ранньому віці».

11. Засоби діагностики результатів навчання

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- усне і письмове опитування

12. Критерії оцінювання результатів навчання.

Загальні критерії оцінювання

I рівень – початковий. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

II рівень – середній. Здобувач вищої освіти відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

III рівень – достатній. Здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

IV рівень – високий. Знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Рівні навчальних досягнень студентів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
--------------------------------------	------	--

I. Початковий	1-34 F Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні "так - ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; виконує 20 % від загальної кількості тестів.
	35-59 FX незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач вищої освіти відтворює менш як половину навчального матеріалу; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, наводить приклади; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної кількості тестів.
II. Середній	60-63 (E) задовільно	Здобувач вищої освіти має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабко орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % від загальної кількості тестів.
	64-73 (D) задовільно	Здобувач вищої освіти знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує від 55 до 65% від загальної кількості тестів.

III. Достатній	74-81 (C) добре	Знання здобувача вищої освіти є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен проаналізувати відповіді іншого студента; з допомогою викладача скласти план реферату, може опрацювати матеріал самостійно, уміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує від 75 % до 80 % від загальної кількості тестів.
	82-89 (B) добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85 % від загальної кількості тестів.
IV. Високий	90-100 (A) відмінно	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили. Самостійно виконує від 95% до 100% від загальної кількості тестів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73		
60-63	задовільно	
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	--	---

13. Розподіл балів, які отримують студенти (7 семестр)

Поточне тестування та самостійна робота														ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль 1														Модуль 2		
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	Практичне завдання	40	100
4	4	4	3	5	4	3	3	5	3	3	3	4	2	10		

14. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій; нормативні документи; навчальні книги; першоджерела; хрестоматійні матеріали; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).

15. Рекомендована література

- Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей: практ. Пособие / Е.С. Алмазова; под общ. Ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 192 с.
- Андрієнко О.О. Соціально-психологічні особливості особистісного становлення дошкільників зі зниженим зором / О. О. Андрієнко, Н. А. Коломійченко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2013. – №1 (61). – С. 40-43.
- Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України / Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
- Белая А.Й. Подолання нерізко вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (Методичні рекомендації для вчителів –логопедів). / А.Й. Белая – Хмельницький: ТУП, 2001, – 100 с.
- Борякова Н.Ю. Педагогические системы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии: [учебное пособие для студентов педвузов] / Наталья Юрьевна Борякова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 222 с.
- Власова Т.О. О детях с отклонениями в развитии / Т.О. Власова, М.С. Певзнер. – М.: Просвещение, 1995. – 175 с.
- Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416 с.
- Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983. – 369 с.
- Гаврилова Н.С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. / Н.С. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – 200 с.
- Данієлс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Данієлс, К.Стаффорд. – Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
- Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: [навчальний посібник] / Т.М. Дегтяренко, Л.С. Вавіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 302 с.
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252-258.
- Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
- Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
- Закон України «Про спеціальну освіту» (проект) // Міністерство освіти і науки // www.mon.gov.ua.
- Інклюзивна школа: особливості організації та управління: [навч.-метод. посібник] / А.А. Колупасва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда та ін./ За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К.: 2007-127 с.
- Ипполитова А.Г. Открытая ринолалия: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов / Под ред. О.Н.Усановой. – М.: Просвещение, 1983. – 95 с.
- Колупасва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у

- загальноосвітні навчальні заклади: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
19. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: [науково-методичний посібник] / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 244 с.
  20. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та перспективу. – К., 2003.
  21. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами. – Київ, 1999.
  22. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: [учебное пособие] / Владимир Александрович Липа. – Донецк: Лебедь, 2002 – 327 с.
  23. Логопедия: [учебник] / Под ред. Волковой Л.С. и Шаховской С.Н. – М.: Владос, 2006.- 485 с.
  24. Логопедия: Учебник для студентов дефектологических факультетов пед. высш. учеб. заведений / Под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманитар. Изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 704 с.
  25. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.
  26. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
  27. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП: навч.-метод. посібник / І. С. Марченко, О. Г. Тюленєва. – К.: Слово, 2013. – 96 с.
  28. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / О.Л. Кононко, З.П. Плохій, А.М. Гончаренко [та ін.]. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
  29. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38.
  30. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від 27.03.2006. – № 240/ 165.
  31. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. – К., 2000. – 21 с.
  32. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник] / Віктор Миколайович Синьов. – Частина I – Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 238 с.
  33. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посібник] / В.М.Синьов, Г.М. Кобернік. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
  34. Собо́тович Е.Ф. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению / Евгения Фёдоровна Собо́тович. – К., 1998.
  35. Спеціальна педагогіка: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.
  36. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За редакцією академіка В. І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2011. – 436 с.
  37. Спеціальна дошкільна педагогіка: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.
  38. Тарасун В.В. Логодидактика: [навч. посібник] / Валентина Владимировна Тарасун. – К.: НПУ, 2004. – 348 с.
  39. Ткаченко Т.А. Логопедическая энциклопедия / Татьяна Александровна Ткаченко. – М.: ООО ТД «Издательство Мир книги», 2008. – 248 с.
  40. Филичѐва Т.Б. Основы логопедии / Т.Б. Филичѐва, Н.А. Чевелѐва, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223. с.
  41. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринопалія: навчальний посібник / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.
  42. Хрестоматія по логопедії (извлечения и тексты): Учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: В 1, 2 тт. Т. II / Под ред. Л.С.Волковой и В.И. Селивёрстова. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 656 с.
  43. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. / М.К. Шеремет, О.В. Ревуцька – К. 2009. – 244 с.

Додаткова:

1. Астапов В.М. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии / В.М. Астапов. – М.: Международная педагогическая академия, 1994. – 215 с.
2. Ахутина Т.В. Преодоление трудностей учения: нейропсихологический подход / Т.В. Ахутина, Н.М. Пылаева. – СПб: Питер, 2008. – 320 с.: ил.
3. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: [монографія] / Алла Михайлівна Богуш. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 376 с.
4. Вавіна Л.С. Розвиваємо у дитини вміння бачити: Від народження до 6 років: [поради батькам] / Л.С. Вавіна, В.М. Ремаржевська. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 128 с., іл.
5. Вавіна Л. Концептуальні підходи до реалізації змісту дошкільної освіти дітей із порушеннями зору / Л. Вавіна // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2013. – №3 (67). – С. 4-10.
6. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності: [навчально-методичний посібник] / Л.Б. Люндквіст, В.В. Бурлака, А.Г. Шевцов [та ін.]. – К.: Герб, 2007. – 288 с.
7. Внук О.Д. Сенсорний розвиток дітей раннього віку / О.Д.Внук // Дошкільний навчальний заклад. – 2011. – № 8. – С. 29-31.
8. Гвоздєв А.Н. Развитие словарного запаса в первые годы жизни ребёнка / Александр Николаевич Гвоздєв. – Саратов: Куйбышев, 1990. – 103 с.
9. Гудим І. Концептуальні підходи до організації психолого-педагогічного супроводу дітей раннього віку з глибокими порушеннями зору / І. Гудим // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2013. – №2 (66). – С. 22-27.
10. Гуцал Л.Л., Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. / Л.Л. Гуцал, С.П. Миронова. – Хмельницький: Поділля, 2001р. – 91 с.
11. Державна національна програма "Освіта": Україна ХХ століття – К.: Радуга, 1994.
12. Дефектология: [словарь-справочник] / Под ред. Б.П. Пузанова. – М.: Новая школа, 1996. – 80 с.
13. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. методических рекомендаций. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕС, 2001. – 240 с.
14. Дичківська І.М. Інклюзивна освіта: шляхи впровадження / І. М. Дичківська // Дошкільне виховання. – 2013. – №12. – С. 3-6.
15. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / авт. кол.; наук. кер. К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ЛПС, 2011. – 188 с.
16. Дитина: програм виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту О.В. Огнев'юк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскіра, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна; авт. кол.: Г.В.Беленька, Е.В. Белкіна, О.Л. Богініч та ін. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2012. – 492 с.
17. Ермакова И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков: Кн. для логопеда/ под ред. С.Л. Таптаповой. - М.: Просвещение, 1984. – 143 с.
18. Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов: Кн. для логопедов. / Л.Н. Ефименкова. – М.: Просвещение, 1991. – 224 с.
19. Ефименкова Л.Н., Мисаренко Г.Г. Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте: Пособие для логопеда. / Л.Н.Ефименкова , Г.Г. Мисаренко. – М.: Просвещение, 1991. – 239 с.
20. Жукова Н.С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – 320 с.
21. Журавльова А.Є. Домашня логопедія без проблем: [книга для батьків, які хочуть самі навчити дитину правильно вимовляти звуки] / А.Є.Журавльова, В.В. Федієнко. –Харків.: Видавничий дім «Школа», 2006. – 112 с.: іл.
22. Ілляшенко Т.Д. Аномальна дитина в школі / Т.Д. Ілляшенко, Н.М. Стадненко. – Київ, 1995. – 199с.
23. Ілляшенко Т.Д. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі (Дошкільний і молодший шкільний вік) / Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська, О.В. Романенко, Н.С. Скрипка. – К., 2003. – 155 с.
24. Ілляшенко Т.Д. Як навчати дітей з порушеннями психофізичного розвитку/ Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська. – К.: «Ніка-Центр», 2003.

25. Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. – Лондон, 2000. – 78 с.
26. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2013/2014 навчальному році» (лист МОН України від 20.06.2013 № 1/9-446).
27. Интегрированное обучение и воспитание в условиях общеобразовательных учреждений / Под ред. Т.Л. Лещинской. – Минск: НИО МО РБ, 1998. – 144 с.
28. Козлова В.А., Максименко В.С. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення лексико-граматичного недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка) / В.А. Козлова, В.С. Максименко. – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – 91 с.
29. Кононко О. Л. Плекаємо в малечі почуття самовартості / О. Л. Кононко. – К., Х., 2010.
30. Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку// Дефектологія. – 2000. – № 2. – С. 2-10.
31. Концепция интегрированного обучения лиц с ограниченными возможностями здоровья (со специальными образовательными потребностями) // Актуальные проблемы интегрированного обучения: Материалы Международной научно-практической конференции по проблемам интегрированного обучения лиц с ограниченными возможностями здоровья (с особыми образовательными потребностями). – М.: Права человека, 2001. – С. 8-14.
32. Корендо Р. Предметне розвивальне середовище як чинник всебічного розвитку дитини/ Р. Корендо, С. Бабіч // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 9. – С. 44-50.
33. Кочерга О. В. Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи / О.В. Кочерга. – К., 2010.
34. Кравченко Г. Ю. Інклюзивна освіта в ДНЗ / Г. Ю. Кравченко, Г. О. Сіліна. – Х., 2014.
35. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии. / Р.Е. Левина. – М.: Просвещение, 1968. – 367 с.
36. Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. / А.Р. Лурия. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 384 с.
37. Левченко И.Ю. Технология обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: [учебное пособие для студентов] / И.Ю. Левченко. – М.: Академия, 2001. – 187 с.
38. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
39. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків: [навчальний посібник] / Антоніна Яківна Малярчук. – К.: Літера ЛТД, 2005. – Ч. I. – 272 с.
40. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: [дидактичний матеріал] / Антоніна Яківна Малярчук. – К.: Літера ЛТД, 2003. – 104 с.
41. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: [науково-методичний посібник] / Наталія Володимирівна Манько. – К.: КНТ, 2008. – 256 с.
42. Мастюкова Е.М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: [учебное пособие] / Е.М. Мастюкова, А.Г. Московкина / Под ред. В. И. Селиверстова. – М.: Владос, 2004. – 407 с.
43. Монакова С.М. Заикание. Устранение заикания и оздоровление по методу Григория Грабового. / С.М. Монакова – СПб.: Издательство «ДИЛЯ», 2005. – 128 с.
44. Монроз А.В. Структура волевых качеств детей дошкольного возраста и младшего школьного возраста / А.В. Монроз// Вопросы психологии. – 2012.- № 3.
45. Никольская О.С. Аутичный ребёнок. Пути помощи / О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, М.М. Либлинг. – М.: Теревинф, 2000. – 336 с.
46. Нижник Л. Допомога дітям з особливими потребами / Л. Нижник, О. Сагірова. – К., 2004.
47. Обов'язкова освіта дітей старшого дошкільного віку: форми здобуття, організація і зміст роботи: Збірник методичних матеріалів / [авт.-упоряд.: О.П.Долинна, А.П.Бурова, О.В. Низковська, Т.П.Носачова]. – Тернопіль, 2011.
48. Поваляева М.А. Справочник логопеда. / М.А. Поваляева. – Ростов-на Дону: «Феникс», 2001. – 448 с.
49. Програма розвитку дітей дошкільного віку «Впевнений старт» / кер. проекту Б.М.Жебровський. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104 с.
50. Проект Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К., 2002. – 16 с.
51. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від 3 до 7 років «Дитина» / Наук. ред. О.В. Проскура. – К.: Богдана, 2004.– 270 с.

52. Ратнер Ф.Л. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей / Ф.Л. Ратнер, А.Ю. Юсупова.-М.: Владос, 2006. – 175 с.: ил.
53. Резниченко Т.С. Логопедическая энциклопедия для родителей дошкольников и младших школьников / Т.С. Резниченко, О.Д. Ларина. – М.: АСТ: Астрель, 2009. – 319 с.: ил.
54. Рібцун Ю. В. Про фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення у дітей: попередження та подолання / Ю. В. Рібцун // Особлива дитина: навчання і виховання-. 2012. – №2 (62). – С. 6-11.
55. Розвиток розуміння мови у молодших школярів з мовленнєвим недорозвиненням: Методичні рекомендації / Укл. В.В.Тарасун, М.В.Шевченко. – К.: РУМК, 1992. – 124 с.
56. Савіна Л.П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення: [посібник для батьків і педагогів] / Лідія Павлівна Савіна. – К.: Вид-во «Школа», 2002.- 48 с.
57. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 2-е вид., доп. / М.А. Савченко. – К.: Освіта, 1992. – 176 с.
58. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.– 160 с.
59. Сак Т.В. Особлива дитина: Від народження до 6 років: [поради батькам] / Тамара Василівна Сак. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 144 с., іл.
60. Сєдих Н.О. Вчимося писати й говорити правильно: поради логопеда / Нєля Сєдих. – Харків: Видавнича група «Основа», 2007. – 176 с.
61. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. / А.В.Семенович. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 232 с.
62. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. / А.Л. Сиротюк. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 288 с.
63. Соціальний розвиток дитини / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська, О. А. Козлюк, Л. І. Кузьмук. – К., 2013.
64. Стадненко Н.М. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, Л.В. Борщевська, А.Г. Обухівська. – К., 1998. – 144 с.
65. Сухар В.Л. Розвиток звукової культури мовлення дітей молодшого дошкільного віку / Упоряд. В.Л. Сухар. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2008.- 80 с.
66. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006.- 128 с.
67. Ткачєва В.В. Технологии психологической помощи семьям детей с отклонениями в развитии: [учебное пособие] / Виктория Валентиновна Ткачєва. – М.: Астрель, 2007. – 319 с.
68. Шипицына Л.М. Детский церебральный паралич / Л.М. Шипицына, И.И. Мамайчук. – Санкт-Петербург: Дидактика Плюс, – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2001.

16. Інформаційні ресурси

1. http://adalin.mospsy.ru/r_02_00/r_02_07a.shtml
2. <http://www.medportal.ru>
3. <http://www.new-clinica.ru>
4. www.tula.net/tgpu/resources/specpsy/sp2.htm
5. <http://www.defectology.ru/>
6. <http://www.logoped-sfera.ru/>
7. <http://defectologiya.ru/publ>
8. <http://www.defektologiya.ru>
9. <http://mologoped.26206s013.edusite.ru/p8aa1.html>
10. <http://www.ikprao.ru>